

ΑΝΙΧΝΕΥΟΝΤΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΑΣ
(ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ)

Δευτέρα 10 Φεβρουαρίου 2020
Διδάσκουσα: κα Αρχοντία Παπαδοπούλου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΙΧ. ΚΟΥΜΑΣ - ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΠΟΝΤΟΥ

Κωνσταντίνος Μιχαήλ Κούμας

Γεννήθηκε στην Λάρισα το 1777. Γιος του εμπόρου γουναρικών Μιχαήλ Κούμα. Η παιδική του ηλικία ήταν τραυματική. Μέχρι 10 ετών δεν είχε βγει από το σπίτι του. Οι γονείς του τον είχαν κρυμμένο για να τον γλυτώσουν από το παιδομάζωμα.

Όταν η οικογένεια κατέφυγε στον Τύρναβο, το 1787 εξαιτίας της πανώλης που ενέσκυψε στην Λάρισα, έμαθε να διαβάσει. Δεκαπέντε χρονών πήγε στην σχολή Τυρνάβου, όπου σπούδασε για έξι χρόνια με δάσκαλο τον Ιωάννη Πέζαρο. Διδάχθηκε αρχαίους Έλληνες συγγραφείς, φιλοσοφία, μαθηματικά, γεωμετρία, φυσική.

Όταν τελείωσε τις σπουδές του και λόγω της έφρασης του στα γράμματα, ο Μητροπολίτης Λαρίσης Διονύσιος Καλλιάρχης τον πήρε μαζί του στην Κων/πολη και τον παρουσίασε στον Μεγάλο Διερμηνέα της Υψηλής Πύλης Κωνσταντίνο Υψηλάντη.

Ο Κ. Υψηλάντης του ζήτησε να τον ακολουθήσει στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, όταν έγινε Βοεβόδας. Ο Κούμας αρνήθηκε και επέστρεψε στην Λάρισα ως διδάσκαλος. Μη αντέχοντας τις αυταρχικές συμπεριφορές των τούρκων πήγε στην Τσαριτσάνη και κήρυττε από τον άμβωνα.

Χρησιμοποιώντας την απλή γλώσσα δίδασκε ελληνικά, αλλά και τα νεωτεριστικά μαθήματα όπως Μαθηματικά και Άλγεβρα. Το 1798 παντρεύτηκε την κουνιάδα του Ι. Πέζαρου

Στη συνέχεια πήγε στα Αμπελάκια και δίδαξε μαζί με τον Γρηγόριο Κωνσταντά και τον Σπυρίδωνα Ασάνη, γιατρό από την Κεφαλλονιά. Το 1799 γεννιέται η μοναχοκόρη του και χάνει την γυναίκα του.

Το 1803 φεύγει για την Βιέννη με τον Άνθιμο Γαζή, που τον εντάσσει στην ομάδα του για την έκδοση του ελληνικού λεξικού του. Διορίστηκε διδάσκαλος του πλούσιου εμπόρου Στέφανου Μόσχου και έκανε εγγραφή Μαθηματικών στο Πανεπιστήμιο Βιέννης

Δεν δέχτηκε να ενταχθεί στις τάξεις των Φιλικών, επειδή οι περισσότεροι λόγιοι της εποχής έβλεπαν με δυσπιστία τους Φιλικούς. Όμως αυτή η αρνητική στάση έναντι της Φιλικής Εταιρείας ήταν διαδεδομένη μεταξύ των λογίων πριν από την Επανάσταση

1808: Οι Σμυρναίοι τον προσκαλούν να γίνει Δ/ντής της ιδρυθείσας Νέας Δημόσιας Σχολής που σύντομα μετονομάστηκε σε Φιλολογικό Γυμνάσιο Σμύρνης. Ο Κούμας και με την παρότρυνση του Αδαμάντιου Κοραή, αποδέχθηκε την πρόσκληση.

Ο Πατριάρχης Κύριλλος Ζ΄ τον κάλεσε στην Κωνσταντινούπολη για να διευθύνει την Μεγάλη του Γένους Σχολή.

1814: αποδέχεται την δ/νση του Κουροτσεσμείου σχολείου Ξηροκρήνης Κων/πολης

1815: Επιστρέφει στη Σμύρνη, όπου παντρεύεται η κόρη του.

Οκτώβριος 1817: Φεύγει στην Βιέννη για να ασχοληθεί με την έκδοση συγγραμμάτων.

Πηγαίνει στα γερμανικά πανεπιστήμια, δέχεται συνεχώς νέες γνώσεις γνωρίζει και συναναστρέφεται ονομαστούς λογίους και πνευματικούς ανθρώπους.

Επηρεάζεται από τον ορθολογισμό του Καντ και ανακηρύσσεται Διδάκτωρ Φιλοσοφίας και των Καλών Τεχνών του πανεπιστημίου Λειψίας. Αναγνωρίζεται μέλος των Βασιλικών Ακαδημιών Βερολίνου και Μόναχου .

Το 1819 επιστρέφει στην Σμύρνη φορτωμένος σπουδαίες γνώσεις

Διδάσκει νεωτερικά μαθήματα του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού, που ήδη διδάσκονταν στην Ακαδημία των Κυδωνιών: μαθηματικά, φιλοσοφία, πειραματική φυσική, γεωγραφία και ηθική.

Η προθυμία των κατοίκων να πληρώσουν για όργανα Φυσικής και Χημείας, αγορά χαρτών, οργάνων μαθηματικών, δημιουργία εργαστηρίων για πειράματα Φυσικής και Χημείας επέτρεψε στον σοφό δάσκαλο να ξεδιπλώσει όλη του την πνευματική προσωπικότητα.

Μέσα σ' αυτές τις προϋποθέσεις ο Κούμας ανοίγει τα εργαστήρια Φυσικής και κάνει πειράματα ενώπιον του κοινού της πόλης και όχι μόνον ενώπιον των μαθητών του

Η επιτυχία όμως αυτή δεν υπήρξε χωρίς αντιδράσεις και εμπόδια από τους εκπροσώπους των συντηρητικών μαθημάτων και κυρίως από την Ευαγγελική σχολή. Βίαιες καταστάσεις, κλείσιμο του Γυμνασίου για ένα χρονικό διάστημα δεν αποκαρδίωσαν τον Κούμα. Του έδωσαν δύναμη ν' αγωνισθεί, ώστε να δείξει πλέον και στους αμφιβάλλοντες ότι τα νεωτεριστικά μαθήματα δεν έβλαπταν, αλλά φώτιζαν το Γένος.

Κλήθηκε από το Πατριαρχείο να διδάξει και στην Κων/πολη, όπου, όμως, δεν έμεινε παρά ένα χρόνο για να επιστρέψει και πάλι στη Σμύρνη. Εκεί, διαμόρφωσε το αναλυτικό πρόγραμμα του Γυμνασίου, έτσι ώστε να συνυπάρχουν τα ανθρωπιστικά και τα νεωτεριστικά μαθήματα.

Εφάρμοσε τη νέα αισθητική θεώρηση της ερμηνείας των αρχαίων κειμένων, που εγκατέλειπε τον σχολαστικισμό και τον διαμελισμό τους από τους συντακτικούς και γραμματικούς κανόνες.

Έδειξε ότι οι θεωρίες χρειάζονται την πρακτική εφαρμογή τους για να αποδεικνύεται το λάθος ή το σωστό τους και τελειοποιούμενες να εξυπηρετούν τον άνθρωπο.

Έτσι, παύουν οι αυθεντίες και οξύνεται παράλληλα η κρίση του ατόμου.

Χρησιμοποίησε καθηγητές με ειδικότητες.

Εγκαινίασε μεθόδους που κατέρριψαν την αυθεντία του διδασκάλου και εισήγαγε την λογική και την κρίση.

Ο διδάσκων οδηγείται από την πείρα που αποκτά από την επαφή του με τους μαθητές και αναπροσαρμόζει τις διδακτικές απόψεις και μεθόδους,

Τα μαθήματα και οι ώρες με την διδακτέα ύλη είναι ανάλογα με τις ανάγκες και την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών, ανάλογα με την πνευματική και πραγματική τους ηλικία.

Προτρέπει τους διδάσκοντες να αυτενεργούν μέσα στην αίθουσα. Αυτό σήμαινε την άρτια κατάρτιση των διδασκάλων από γνώσεις πνευματικές, ψυχολογικές και παιδαγωγικές.

Πίστευε ότι το σχολείο δεν πρέπει να παρέχει μόνο γνώσεις πνευματικές στο νεαρό άτομα, αλλά να το καλλιεργεί ψυχικά και ηθικά ώστε να αποβεί χρήσιμος πολίτης στην κοινωνία.

Χρησιμοποιεί την πειθώ και επιχειρήματα.

Υπήρξε ένθερμος οπαδός της συνέχισης των πανεπιστημιακών σπουδών της ελληνικής νεολαίας στα Ανώτατα πνευματικά ιδρύματα της Ευρώπης, αφού δεν υπήρχαν στην Ελλάδα. Ο Κούμας βρέθηκε αντιμέτωπος με πολλούς, που υποστήριζαν ότι η Ευρώπη διαφθείρει το πνεύμα των νέων.

Με την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης το 1821 έφυγε από την Σμύρνη κυνηγημένος από τους Τούρκους. Του δήμευσαν την περιουσία, του έκαψαν την επιστημονική του βιβλιοθήκη

Η Ευαγγελική Σχολή αναμόρφωσε το πρόγραμμά της όπως και οι άλλες μικρασιατικές σχολές.

Η σχολή της Σμύρνης, όμως το 1819 έχει κλείσει και ο Κούμας αρνείται την πρόταση για την διεύθυνση της Ευαγγελικής Σχολής.

Κατά την διάρκεια της εκεί διαμονής του καταπιάνεται με την μετάφραση ενός Ελληνογερμανικού λεξικού Την εργασία αυτή αναγκάζεται να διακόψει με την κήρυξη της ελληνικής επανάστασης

Μόλις πρόλαβε να διασωθεί φεύγοντας με αυστριακό πλοίο στην Τεργέστη και μετά στην Βιέννη, όπου συλλαμβάνεται από την αστυνομία του Μέττερνιχ κατηγορούμενος για συμμετοχή σε συνωμοσία. Αφήνεται ελεύθερος με περιοριστικούς όρους.

Ολοκληρώνει το λεξικό του. Είναι το μοναδικό έργο που διέσωσε. Εκδίδει το 12/τομο έργο του «Ιστο-

ρία των ανθρωπίνων πράξεων από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι το 1831».

Μέχρι το 1836 έχει αρνηθεί και τις δύο προσκλήσεις να ασχοληθεί με εκπαιδευτικά θέματα τόσο στην Σμύρνη όσο και σε άλλα ελληνικά μέρη.

Πέθανε το **1836** από χολέρα στην Τεργέστη 59 ετών.

Διαπρεπής προσωπικότητα, βαθύτατα πατριώτης, σπουδαίος διδάσκαλος, μεταλαμπάδευσε στα παιδιά της πατρίδας την επιστημονική σκέψη της Ευρώπης σε γλώσσα απλή και κατανοητή.

Χρυσάνθος Πόντου

Το κοσμικό του ονοματεπώνυμο ήταν Χαρίλαος Φιλιππίδης και γεννήθηκε στην Γρατινή Κομοτηνής το 1881.

1903-1907: Αρχιδιάκονος στη Μητρόπολη Τραπεζούντος

Γενικός Επίτροπος: Συμμετέχει στο Δ.Σ. του Βιλαετίου Τραπεζούντος

Ήταν φίλος του Ίωνα Δραγούμη και ο Περικλής Γιαννόπουλος επέδρασε στην αγάπη του για την Ελλάδα.

1) Ρυθμίζει εκπαιδευτικά, εκκλησιαστικά και κοινωνικά θέματα

Ως Έξαρχος του Οικουμενικού Θρόνου: **το 1907**, επισκέπτεται την Μονή Παναγίας Σουμελά και ρυθμίζει οργανωτικά, κοινοβιακά και περιουσιακά της ζητήματα.

Πηγαίνει στη Βενετία και για να ειρηνεύσει τις σχέσεις της ελληνικής κοινότητας με την Εκκλησία της Βενετίας.

Υπηρέτησε καθηγητής στο Φροντιστήριο Τραπεζούντας και ιεροκήρυκας. Το 1907, έφυγε για σπουδές, στη Λειψία και Λωζάννη

Όταν επέστρεψε στην Κων/πολη έγινε δ/ντής και αρχισυντάκτης, με τις ευλογίες του Πατριάρχη Ιωακείμ Γ΄ της πατριαρχικής έκδοσης «Εκκλησιαστική Αλήθεια».

Φίλος των Μακεδονομάχων Ίωνα Δραγούμη και Αθανάσιου Σουλιώτη-Νικολαΐδη της «Οργάνωσης της Κωνσταντινούπολης». Μαζί καταστρώνουν σχέδια δράσης.

Υπογραφή της Συνθήκης του Βουκουρεστίου - Αύγουστος 1913: Η Δυτ. Θράκη περιέρχεται στη Βουλγαρία. Έρχεται Θεσσαλονίκη και Αθήνα, συγκροτεί επιτροπές αντίδρασης, υποβάλλει υπομνήματα στο Βενιζέλο για αναθεώρηση της Συνθήκης και αυτονόμηση της περιοχής.

Αναδεικνύει τα βουλγαρικά εγκλήματα του Β' Βαλκανικού Πολέμου ο Χρυσάνθος εκλέγεται Μητροπολίτης Τραπεζούντος επί Πατριαρχίας του Γερμανού Ε΄ (1913-1918). Θρησκευτικός αρχηγός, εθνάρχης του Πόντου στα εσωτερικά και θρησκευτικά θέματα, αλλά και ικανότατος εκκλησιαστικός εκπρόσωπος με στιβαρή προσωπικότητα και διεθνή ακτινοβολία. Συμμετέχει σε διεθνείς αποστολές και συζητεί θέματα εκκλησιαστικά, αλλά και όσα αφορούν τους Έλληνες του μικρασιατικού χώρου : Λονδίνο, Παρίσι , Σαν Ρέμο

Ήπιος, μετριοπαθής με τους μουσουλμανικούς πληθυσμούς, προσπαθούσε να κατευάσει πάντα καταστάσεις για ήρεμη και ομαλή συμβίωση.

Αρθρογραφεί κατά των Νεοτούρκων

Το έργο του ως Μητροπολίτη Τραπεζούντος:

Αναβαθμίζει την Δημογεροντία - Βελτιώνει κοινοτικά θέματα, - Αναδιοργανώνει το Συμβούλιο των Σχολείων, φιλανθρωπικών φορέων (Φιλοπτώχου Αδελφότητας, Μέριμνας, Ποντίων Κυριών) - Φροντίζει για την ανέγερση νέου Παρθεναγωγείου -

ρμένιους και τούρκους - Διαχειρίζεται άριστα και συνετά τις οικονομικές ενισχύσεις από ομογενείς της Ρωσίας και άλλους - Συμβάλλει σημαντικά στην ηθική και πολιτιστική στήριξη του Ελληνισμού του Πόντου.

3 Απριλίου 1916 ο ρωσικός μπαίνει στην Τραπεζούντα, όπου παρέμεινε μέχρι το **1918**. Χειρίζεται άψογα την κατάσταση. 1916-1918.

Στην περίοδο της Ρώσων ο Χρύσανθος αναλαμβάνει, ως Γενικός Διοικητής Τραπεζούντος, την διοίκηση του αυτόνομου αυτού κράτους, με συνδιοίκηση Ελλήνων και Τούρκων, είναι αξιοθαύμαστες και αξιόπαινες οι κοινωνικές και φιλανθρωπικές δραστηριότητες που αναπτύσσει όχι μόνο για τους Έλληνες, αλλά και για τους τούρκους και τους Αρμένιους της πόλης.

Αυτήν την περίοδο ο Χρύσανθος ιδρύει την «Προσωρινή κυβέρνηση της Τραπεζούντος». Τον Φεβρουάριο του 1918, ο ρωσικός στρατός εγκαταλείπει την περιοχή Τραπεζούντας. Τότε, οι Νεότουρκοι ξεκινούν το οργανωμένο σχέδιο τους για την γενοκτονία και εξόντωση του ποντιακού Ελληνισμού. Σημαντικός, μάλιστα, αναδείχθηκε σ' αυτή τη φάση ο ρόλος της «Εθνικής Ένωσης Νέων», που ίδρυσε ο Χρύσανθος το 1917.

Οι άριστες σχέσεις του με τον Γενικό Διοικητή Τραπεζούντας Τζεμάλ Αζμή Μπέη μειώνουν σημαντικά τις αρνητικές επιπτώσεις των διωγμών του Ελληνισμού στην περιοχή, **1914 - 1918**.

Το ίδιο προστατεύει και τους Αρμένιους της περιοχής, στην περίοδο της αρμενικής γενοκτονίας (**1915-1917**):

Προσωπικές παραστάσεις στον Βαλή Τραπεζούντας, για να αποτρέψει τις σφαγές, τους διωγμούς και τις εξορίες - Ίδρυσε φιλανθρωπική αρμενική επιτροπή και επιτροπή προσφύγων - Ορφανοτροφείο για τα μικρά αρμενόπουλα - - Οργάνωση της περίθαλψης των Αρμενίων -- Κινητοποίησε τον Αρμένιο Πατριάρχη Κων/πολης Ζαβέν.

1916-1918: Κυκλοφόρησε το εβδομαδιαίο περιοδικό «ΟΙ ΚΟΜΝΗΝΟΙ». Αρθρογραφεί κατά των Νεοτούρκων. Ο ευφυέστατος Χρύσανθος εκμεταλλεύεται τις εξαγγελίες του Προέδρου των ΗΠΑ Ουίλσον σχετικά με την αυτοδιάθεση των λαών και θέτει το αίτημα ίδρυσης αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας.

Το 1919, απεσταλμένος του Πατριάρχη συμμετέχει στην Συνδιάσκεψη της Ειρήνης στο Παρίσι, επικεφαλής ομάδας Ποντίων. Προσπάθησε, μάταια, να αναδείξει την δημιουργία Ανεξάρτητου Ποντιακού Κράτους καταθέτοντας και σχετικό Υπόμνημα στις 2 Μαΐου 1919.

Αγωνίστηκε με όλες του τις δυνάμεις για να διεθνοποιήσει το ζήτημα της δημιουργίας αυτόνομης Δημοκρατίας Πόντου. Πολύωρες και κοπιαστικές οι συζητήσεις του με τις Μεγάλες Δυνάμεις που του υποσχέθηκαν προφορικά πως θα εξετάσουν το θέμα. Οι Άγγλοι απέρριψαν άμεσα το αίτημα. Συζήτησε και με τον Πρόεδρο των Η.Π.Α. Ουίλσον την πρότασή του. Παρά την προφορική του διαβεβαίωση προς τον Μητροπολίτη ότι θα δώσει την ψήφο του για το θέμα, αυτό δεν έγινε. Οι ΗΠΑΣ και οι άλλες Δυνάμεις δεν επιθυμούσαν τον διαμελισμό της τουρκίας των Νεοτούρκων.

Ιδιαίτερες συζητήσεις είχε και με τον Ελ. Βενιζέλο που ήταν τελικά αρνητικός στο ζήτημα της Ποντιακής Δημοκρατίας, ενώ αρχικά συμφωνούσε με τις διεκδικήσεις των Ποντίων. Όμως στο Συνέδριο δεν το έθεσε ως θέμα. Οι Δυνάμεις της Entente Gordiale είχαν αντίθετη άποψη. Όμως ο Βενιζέλος, μετά από προηγούμενες συνεννοήσεις του στο Συνέδριο με τον πρόεδρο της αρμενικής αντιπροσωπείας για προσαρτηση της περιοχής Τραπεζούντας, έφερε για συζήτηση και με έγγραφο αίτημα και συμφώνησε να παραχωρηθεί η περιοχή του Πόντου στην Αρμένικη Δημοκρατία. Οι Πόντιοι διαμαρτυρήθηκαν έντονα. Ο Βενιζέλος τότε προσπαθούσε να αποκτήσει την συμφωνία των συνέδρων για την παραχώρηση του δικαιώματος της επιτήρησης της ευρύτερης περιοχής Σμύρνης στους Έλληνες. Κάτι που έγινε. Προκρίθηκε η λύση ίδρυσης αυτόνομου Ποντιακού κράτους στην Ποντοαρμενικής Συνομοσπονδίας. Ο ίδιος ο Χρύσανθος γράφει για την συνάντησή του (συνοδευόμενος από τον Μητροπολίτη Προύσης Δωρόθεο, Τοποτηρητή τότε του χηρέοντος Οικουμενικού Θρόνου), στο ξενοδοχείο «Mercedes» με τον Βενιζέλο και τον Υπουργό Εξωτερικών Ν. Πολίτη. Του εξέθεσε τα δίκαια του Ποντιακού Ελληνισμού, του επέστησε την προσοχή στην λανθασμένη πληροφόρηση που είχε για τον αριθμό του Ελλήνων του Πόντου (κανονικά ήταν 850.000) και την δυσaráσκεια στο γεγονός ότι ο Βενιζέλος παραχώρησε τον Πόντο στην Ποντοαρμενική Συνομοσπονδία.

Συνάντηση επίσης είχε με τον αρμένιο ποιητή Τσομπανιάν και τον Μπογόζ Νουμπάρ Πασά, που αποτελούσαν την αντιπροσωπεία των Αρμενίων στην Διάσκεψη Ειρήνης Παρισίων και τον ευχαρίστησαν επειδή είχε προστατεύσει τους αρμένιους. Τους τόνισε ότι οι σχέσεις των δύο λαών θα διαταραχθούν, επειδή οι Αρμένιοι έχουν εδαφικές βλέψεις στον Πόντο. Αυτοί τον ενημέρωσαν ότι «οι ίδιοι δεν είχαν αξιώσεις, αλλ' ότι ο Βενιζέλος μόνος του προέτεινε να τους δώσει τον Πόντο, ότι πριν ακόμη υποβάλει το υπόμνημά του ο Βενιζέλος, τους ανέγνωσε τα σχετικά με τον Πόντο και αυτοί εδέχθησαν ευχαρι-

στούντες». Ο Χρύσανθος τους απάντησε ότι ο Βενιζέλος δεν είχε υπολογίσει σωστά τον αριθμό των Ελλήνων του Πόντου, αλλά οπωσδήποτε «δεν είχε δικαίωμα να διαθέσει λαόν, ο οποίος δεν του ανήκει». Κατά την συζήτηση οι Αρμένιοι του είπαν ότι παραιτούνται του Πόντου, αλλά επιθυμούν ένα λιμάνι στην Μαύρη Θάλασσα, πράγμα που Χρύσανθος δέχθηκε άμεσα και μάλιστα τους πρότεινε όχι ένα αλλά πολλά λιμάνια. Τέλος τους είπε ότι και την Ποντιοαρμενική Συνομοσπονδία δέχονται, αλλά γνωρίζει ότι οι Αρμένιοι δεν το θέλουν, επειδή γνωρίζουν ότι θα επικρατήσουν οι Πόντιοι.

Μετά από όλες αυτές τις διαβουλεύσεις ο Βενιζέλος αποδέχθηκε το αίτημα των Ποντίων, αλλά δεν το έθεσε ο ίδιος στην Διάσκεψη. Άφησε να διαχειριστεί το θέμα η αντιπροσωπεία τους. Αργότερα έστειλε στην Τραπεζούντα τον συνεργάτη του Δημήτριο Καθενιώτη, αλλά οι εσωτερικές αντιθέσεις επί του ζητήματος των Ποντίων και η δυσκολία να συνομιλήσουν με τους Αρμένιους απομάκρυναν την ιδέα της Ποντοαρμενικής Ομοσπονδίας. Παρ' όλα αυτά ο Χρύσανθος πήγε στο Εριβάν και συζήτησε με Αρμένιους και με τους μουσουλμάνους του Πόντου για μια μορφή ποντοαρμενικής συνομοσπονδίας.

Νοέμβριος 1919: Βατούμ: Επαφές με το Εθνικό Συμβούλιο του Πόντου και την Εθνοσυνέλευση και Τιφλίδα: Για το Αυτοκέφαλο της Γεωργιανής Εκκλησίας

Σύμφωνα με τον Ιάκωβο Μιχαηλίδη, ο Βενιζέλος μετά από σφοδρές αντεγκλίσεις το φθινόπωρο του 1920 με τους ηγέτες του ποντιακού κινήματος, υπεστήριξε ότι η μόνη λύση ήταν η δημιουργία ανεξάρτητης Ποντιακής Δημοκρατίας. Κατά τον Βενιζέλο, οι εκλογές που έχασε τον Νοέμβριο του 1920 ματαίωσε και τα σχέδιά του για στρατιωτική επέμβαση στον Πόντο.

1921: Καλείται από τον πρωθυπουργό Δημ. Γούναρη να μετάσχει της ελληνικής αποστολής στο Λονδίνο για το Ελληνικό θέμα στην Μ. Ασία.

20 Σεπτεμβρίου 1921: Μετά τα παραπάνω, καταδικάζεται ερήμην σε θάνατο από το Κεμαλικό Δικαστήριο Ανεξαρτησίας της Αμάσειας. Διαφεύγει στην Ελλάδα

Μετά την Μικρασιατική Καταστροφή και Γενοκτονία έρχεται πρόσφυγας στην Αθήνα.

1926: Αποστολή στην Αλβανία εκ μέρους του Οικουμενικού Πατριαρχείου για διευθετήσει του θέματος της αναγνώρισης της Αλβανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Το 1927 ιδρύει την Επιτροπή Ποντιακών Μελετών που μέχρι σήμερα διασώζει την πολιτιστική και ιστορική ποντιακή κληρονομιά.

1928 και 1930: Στο 1930 Άγιον Όρος για την συγκρότηση της Πανορθόδοξου Διασκέψεως.

1929: Στο Βελιγράδι, την Σόφια και το Βουκουρέστι για ενημέρωση των τοπικών Εκκλησιών σχετικά με το θέμα της Εκκλησίας της Αλβανίας.

1931: Όταν οι Ελληνοορθόδοξοι της Εκκλησίας Αμερικής κινδύνευαν από ξένες προπαγάνδες να υπαχθούν σε άλλα Πατριαρχεία, όπως Ρωσίας, Σερβία κλπ, οι προτάσεις του Χρύσανθου επανέφεραν το ποίμνιο στο Πατριαρχείο Κων/πόλεως.

1932: Με τις ενέργειες του τους Παλαιοημερογίτες της Αμερικής να οικειοποιηθούν ναούς.

1931: Στην Συρία και το Πατριαρχείο Αντιοχείας με τους Πατριάρχες Αλεξανδρείας και Ιεροσολύμων. Διευθέτηση αναγνώρισης του Πατριάρχη Αντιοχείας Αλεξάνδρου Γ'.

1931: Στην Κύπρο. Οι Βρετανικές Αρχές είχαν εξορίσει τους μητροπολίτες Κιτίου Νικόδημο και Κυρηναίας Μακάριο.

1937: Αναγόρευσή του σε επίτιμο διδάκτορα του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

13 Δεκεμβρίου 1938: Εκλέγεται Αρχιεπίσκοπος μετά από περιπέτειες.

Κατά την ιταλική επίθεση το 1940 απευθύνει διάγγελμα φιλοπατρίας προς όλους τους Έλληνες. 16/11/1940: Καταγγέλει τους Ιταλούς σε όλες τις χριστιανικές εκκλησίες.

Μέσω της οργάνωσης ΠΡΟΝΟΙΑ ΣΤΡΑΤΕΥΟΜΕΝΩΝ προσπορίσθηκε πολλά εκατομμύρια και ενίσχυσε τις οικογένειες των στρατευμένων. Περιερχόταν τα νοσοκομεία με ομάδα ιερέων και τόνωνε το ηθικό των τραυματιών. Απέστειλε στο Μέτωπο Γράμματα Παρηγορίας και θρησκευτικά έντυπα για τόνωση του ηθικού των στρατιωτών.

6 Απριλίου 1941: Συντάσσει το Διάγγελμα της Ι. Συνόδου, προς τον Ελληνικό λαό και τον στρατό κατά

της γερμανικής εισβολής.

Κατά την είσοδο των γερμανών στην Αθήνα αρνείται στον φρούραρχο Αθηνών στρατηγό Καβράκο, να υποδεχθούν μαζί στους Αμπελοκήπους τους γερμανούς και να τους παραδώσουν την πόλη δηλώνοντας: «Οι Έλληνες Ιεράρχες δεν παραδίδουν τας πόλεις εις τον εχθρόν, αλλά καθήκον των είναι να εργασθούν για την απελευθέρωσιν αυτών».

Αρνείται να μεταβεί στο ναό για δοξολογία δηλώνοντας: «Δοξολογία δεν έχει θέσιν επί τη υποδουλώσει της Πατρίδος μας. Η ώρα της Δοξολογίας θα είναι άλλη».

29 - 4 - 1941: Αρνείται να ορκίσει την κυβέρνηση Τσολάκογλου στον επίτροπο του ναού της Μεταμορφώσεως Πλάκας Πλάτων Χατζημιχάλη, που ήταν μέλος της.

Επαναλαμβάνει την άρνησή του στον υπασπιστή του Τσολάκογλου, ταγματάρχη Δ. Γαργαρόπουλο, δηλώνοντας: «Εγώ δεν έρχομαι να ορκίσω κυβέρνησιν προβληθείσαυπο του εχθρού, τας Κυβερνήσεις ορίζει ο λαός ή ο Βασιλεύς. Η κυβέρνηση που όρκισα υπάρχει και δίδει τον υπέρ της ελευθερίας του Έθνους αγώνα στην Κρήτη».

Τον είχε συναντήσει στην κηδεία του φίλου του Κων. Σπανούδη, δημοσιογράφου στην Πόλη και προέδρου της ΑΕΚ.

Αξιοπρεπέστατη και η στάση του απέναντι στον γερμανό στρατηγό Στουμ όταν αυτός τον επισκέφθηκε, δηλώνοντάς του: «Προσέξατε στρατηγέ μου, να μην τραυματίσητε την υπερηφάνειαν του Ελληνικού Λαού...».

2 Ιουλίου 1941: Παύεται από τα Αρχιεπισκοπικά του καθήκοντα.

Παραμένει στο σπίτι του στην Κυψέλη. Λειτουργεί παράνομο ραδιοφωνικό σταθμό. και κρατούσε επαφή με την Κυβέρνηση στην Μ. Ανατολή,. Είχε την ιδιότητα του προεδρεύοντος της «Εθνικής Επιτροπής» για την οργάνωση και προώθηση Ομάδων Εθνικής Αντίστασης.

28 Σεπτεμβρίου 1949: Ο Χρύσανθος εκοιμήθη εν Κυρίω σε ηλικία 68 χρονών.

Κηδεύτηκε από τον Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών με τιμές πρωθυπουργού εν ενεργεία, παρουσία του βασιλιά Παύλου συνοδεύοντάς τον πλήθη κόσμου.

Ενταφιάστηκε στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών.

Με την από 10-7-1943 διαθήκη του, ζητούσε συγγνώμη από όσους ελύπησε και συγχωρούσε όσους τον ελύπησαν. Περιουσία δεν είχε και τα λίγα προσωπικά του είδη (σταυρό, αρχιερατικούς ράβδους, άμφια και στυλογράφο) τα άφησε σε συνεργάτες του αρχιμανδρίτες και διάκους.

Τέλος έγραφε: «Οι συγγενείς μου κατά σάρκα θα σεβαστούν τη μνήμη μου και δεν θα ζητήσουν συντάξεις και επιδόματα από το Κράτος. Αν κανείς αθετήσει την τελευταίαν μου ταύτην θέλησιν, τον τοιούτον αποκηρύσσω από συγγενήν μου και παρακαλώ Εκκλησίαν και Πολιτείαν να απορρίψωσι τοιαύτην ασεβήν αίτησιν».

1991: τα οστά του μεταφέρθηκαν στη Ιερά Μονή Παναγίας Σουμελά στο Βέρμιο.